

ТЕМА: СУТЬ ТА БІОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЗАПЛІДНЕННЯ. ПРИЧИНИ ПОРУШЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЗАПЛІДНЕННЯ У ЛЮДИНИ

1. Суть та біологічне значення запліднення

Статеве розмноження тварин і рослин відбувається за допомогою запліднення. Запліднення — це злиття чоловічої та жіночої статевих клітин, унаслідок чого відновлюється диплоїдний набір хромосом, характерний для даного виду, та утворюється якісно нова клітина — зигота (запліднена яйцеклітина, або одноклітинний зародок).

Етапи запліднення у людини є такими:

1) *дистантна взаємодія та зближення гамет* — рух сперматозоїдів у напрямку речовин, які виділяють яйцеклітини; відбувається за хемотаксисом; наближенню також сприяють перистальтичні рухи та рухи війок епітелію маткових труб;

2) *контактна взаємодія й активізація яйцеклітини* — численні сперматозоїди наближаються до яйцеклітини та вступають у контакт з її оболонкою, вивільняючи ферменти акросоми, внаслідок чого яйцеклітина позбувається променистого венця; сперматозоїди проникають крізь прозору оболонку яйцеклітини в навколожовтковий простір; у цей час завершується досягання яйцеклітини — вона містить 23 хромосоми;

3) *входження сперматозоїда в яйцеклітину та наступне злиття (сингамія)* — як правило, один сперматозоїд проникає крізь жовткову оболонку клітини в її цитоплазму, відбувається злиття ядер сперматозоїда та яйцеклітини з відновленням диплоїдного набору хромосом; одразу після проникнення сперматозоїду оболонка яйцеклітини потовщується й ущільнюється (виникає так звана оболонка запліднення), що запобігає проникненню інших сперматозоїдів. У результаті запліднення виникає диплоїдна зигота.

Таким чином, біологічне значення запліднення полягає в такому:

1) відновлення диплоїдного набору хромосом унаслідок об'єднання чоловічого та жіночого гаплоїдних наборів;

2) передача спадкових ознак наступному поколінню;

3) утворення нових ознак (або їх комбінацій) у нащадків, наслідком якого є збільшення мінливості; з'являється матеріал для добору;

4) вибірковість запліднення (тільки в межах виду) забезпечує збереження виду як цілого.

2. Причини порушення процесів запліднення у людини та способи контрацепції

Найчастіші причини порушення запліднення є такими:

- обмежена тривалість життя сперматозоїдів та яйцеклітин і ще менша тривалість здатності до запліднення (звільнена з яєчника яйцеклітина зберігає здатність до запліднення впродовж 24 годин; сперматозоїди втрачають запліднюючу здатність у статевих шляхах жінки максимум через 1-2 доби);
- зменшення швидкості руху сперматозоїдів (зазвичай 1,5-3 мм/хв);
- невідповідність потраплянню сперматозоїдів до статевої системи жінки часу овуляції;
- запальні явища та зміна рН у статевих шляхах жінки;
- патології статевих шляхів чоловіка чи жінки;
- інфекція статевих шляхів;
- кількість сперматозоїдів менша за 150 млн (або менша за 60 млн/1 мл);
- вік чоловіка та жінки (з віком у жінок знижується здатність яйцеклітин до запліднення, у чоловіків — кількість і рухливість сперматозоїдів);
- гормональні розлади;
- хромосомні та генетичні порушення;
- шкідливі звички: паління тютюну, вживання алкоголю, наркотиків і навіть надмірної кількості кофеїну;
- послаблений імунітет та імунологічна несумісність партнерів;
- недостатнє харчування та нестача вітамінів; стреси.

Заплідненню також запобігають численні способи контрацепції:

- природні (визначення так званих «небезпечних» днів відносно овуляції, переривання статевого акту);
- бар'єрні (механічне запобігання потраплянню сперматозоїдів до яйцеклітини);
- гормональні (препарати гормонів, що пригнічують овуляцію або запобігають прикріпленню заплідненої яйцеклітини в матці);
- хімічні (створення бар'єру для сперматозоїдів);
- хірургічні (стерилізація чоловіка або жінки шляхом хірургічної операції).